

sem, amelyik ne hallott volna róla és az ő csodálatos palotájáról.

A muflonfej elhallgatott. Laci is hallgatott, de még mindig mereven nézte a trófeát. Majd lassan, mint aki mély álomból ébred kinyitotta a száját és csodálkozva, zavarodottan kérdezte:

- Miért mesélsz erről nekem?

- Nem én mesélek erről, minden erről mesél. Néha, a buli alatt úgy éreztem te már ismered ezt a mesét. Mikor például önfeledten táncoltál azzal a kis szőke fiúcskával, vagy amikor úgy belefeledkeztél a társasjátékba, hogy még a feleséged szavára sem figyeltél oda - mérges is lett rád -, vagy most, itt, amikor leültél a fotelba és üres tekintettel néztél engem, mintha itt sem lennél, hanem valami másik világban.

- Igen, néha eltűnik az egész világ - mondta csendben Laci -, de én ezt fáradtságnak, lustaságnak, felületességnek, vagy egyszerűen álmodozásnak gondolom. Mi köze ennek a királyhoz, akiről meséltél?

- A királyhoz? - kérdezte mosolyogva a trófea. Hát nem sok, csak annyi, hogy te vagy a király és te vagy a palota is. És minden és mindenki, aki körülöttes van, a birodalom. Te döntesz, hogy mit nyitasz ki, mit csuksz be, mit világítasz át és mit zársz el, te döntesz egészségről, betegségről és egyedül rajtad múlik, hogy normálisan, vagy örült módjára élsz. A környezeted - az emberek, állatok, növények, tárgyak - minden cselekedetedet vissza fogják tükrözni. Megláthatod bennük magadat. Talán már megtapasztaltad magad is azt a gyenge melegséget magadban, amit a király is megtapasztalt.

A trófea hirtelen elhallgatott. Éva jött be a konyhából és felgyújtotta a villanyt.

- Hát te itt ülsz? - kérdezte szemrehányóan. - Még tele van a konyha törölgetni valóval, a kályha kialszik és már mindjárt három óra. Csak nem rúgtál be? Olyan furcsán állnak a szemeid.

Laci lassan felállt, átölelte felesége derekát, egy vidám csókot nyomott az orrára és elindult vele kifelé a konyhába. Az ajtónál előreengedte és titokban visszanézett. A muflonfej mozdulatlanul lógott a falon, de Laci meg mert volna esküdni, hogy halk, vidám bégetést hallott valahonnan, de az is lehet, hogy a fenyőág verte a tetőt kinn a fagyos, jeges éjszakában.

1995. december

DÓRY ISTVÁN

VAN EGY KÉRDÉSEM...

Elgondolkoztam egy kérdésen: Van-e ma egyetlen ember is a Földön, aki tudja magáról, hogy fenntartható módon él? Szeretnék vele beszélni. Ha van kedvetek, gondolkodjatok velem ennek az írásnak a menetében. Hátha megtaláljuk Őt (öket)!

Nem azt állítom, hogy ma nincs olyan ember, aki fenntarthatóan élne. Sok ember él fenntartható életmódot ma a Földön, különben már nem itt tartanánk, ahol tartunk. A

gazdagságra és a nyomorra jellemző a fenntarthatatlanság, a kettő közötti sáv elég széles. Akik azonban fenntartható módon élnek nincsenek itt, nincsenek elég sokan, nem tudunk velük beszélni nyelvi korlátaink miatt, és főként nem tudunk velük elbeszélgetni a fenntarthatóságról, mivel nem tudják - pont ők nem tudják -, hogy fenntartható, amit csinálnak. Pedig jó lenne ilyenről beszélgetni hiteles, fenntartható életet élő emberekkel, nem csak mindig egymással, akik valamennyien többé-kevésbé fenntarthatatlan életet élünk. Elbeszélgetni velük a fenntarthatóságról, még ha kemény is az, amit mondanak.

A fenntarthatóság ugyanis alapvetően nyugati, értelmiségi fogalom: annak a logikus végigvitele, hogy amit teszünk, olyan legyen, hogy az tovább folytatható legyen a Földön, ne merítsen ki véges készleteket, ne szennyezzen el véges léteket, tartsa meg a környezeti és természeti állapotokat, és csak olyan dolgokat vegyen igénybe önmaga fenntartásához, amelyek folyamatosan, biztonságosan megújulnak a Földön. Mindezt azért, hogy amit teszünk, megtehető legyen holnap is, holnapután is, egymilliárd és múlva is, vagy 100, vagy 1000 év múlva is. Mintahogy az élet volt egymilliárd évvel ezelőtt is, és van ma is, anélkül hogy észlelnék a fenntarthatóságról agyaltak volna évmilliókon keresztül. Az ökofilozófusok arra szeretnének büszkének lenni, hogy az észlelő emberek talán még jobban is megoldják a fenntarthatóságot, mint ahogy az eddig magától is megoldódott, legalábbis nem rontanak rajta.

A fenntarthatósággal való foglalkozás XVII. századi erdőgazdálkodó nagybirtokosoktól származik, akik megintcsak teljesen logikusan azt mondták, hogy annyi erdőt kell ültetni, amennyit egy adott idő alatt kivágunk, hogy az erdőszültség állapotát közel állandó szinten tartjuk. Mivel az erdők megújuló képessége évtizedekben, emberöltőkben mérhető, újkori, európai, tudományos gondolkodásra volt szükség ahhoz, hogy ezt az összefüggést valamely erdőgazdálkodók felismerjék, megfogalmazzák. Ettől függetlenül korábban is voltak népek, akik a fenntarthatónál több fát nem vágta ki, mert nem tudták, vagy, mert bizonyos tabuk tiltották, de másutt viszont az utolsó szálig kivágták a fákat (Húsvét-sziget, Földközi-medence, Közép-Anglia), vagy más erőforrásokat aknáztak ki a megújulásnál jobban, miközben az erdőket esetleg a tabu megvédte.

Erdészekre azért van szükség, mert az erdők megújuló képessége több emberöltőre terjed ki, és vagyunk elegenden, van elég láncfűrész ahhoz, hogy akár néhány év alatt az összes erdőt kivágjuk, feléggessük, ha arról volna szó. Vannak azonban más természeti források is, amelyek megújulása hosszabb idő (víz, levegő, tengerek szervesanyag-tartalma, "ásványkincsek" keletkezési folyamata, talajok nitráttartalma, hulladéklerakók eredeti állapotba való visszagyógyulása stb.), itt tehát vízészekre, levegészekre, "tengerészekre" és "bányászokra" volna szükség, ha felismerjük, hogy az adott természeti kincset képesek vagyunk kimeríteni. A „vízészek” csak annyival volnának rosszabb helyzetben, mint az erdészek, hogy

nem tudnak „vizet ültetni”, több csapadékot teremteni, ezért a vízgazdálkodásnak nem az aktív megújításról, hanem a passzív fenntarthatóságról kell szólnia. Az ásványkincsek megújulási folyamata még az erdősüléshez képest is olyan lassú, hogy a „bányászoknak” egyenesen azon kellene örködniük, hogy az ásvány, érc, szén, olaj 99,999..%-a (a megújuló néhány ezer tonna kivételével) a föld alatt maradjon. Ami pedig valóban megújul évről évre: Nap, növényzet, csapadék, levegő - ezt véges mértékben teszi, ezzel kell gazdálkodniuk a Földön a „fenntarthatásznak”.

Tudjuk, hogy az emberiség csak XX. század végére jutott el a fenntarthatatlanság képességéig. Ma már vagyunk annyian és akkorak az igényeink, hogy képesek lennénk, illetve szeretnénk többet fogyasztani mindentől, mint amennyi keletkezik. Több vízzel locsolnánk, mint amennyit a kutak adhatnak, több szennyező anyagot bocsátunk ki, mint amennyit a növények megkötnék. A múlt évszázadok alatt megtermelődött és a jövő egész folyamatára fenntartandó ásványkincseket elfogyasztanánk ma és mind. A folyókat, tengereket egyre több nitráttal, szervesanyaggal szennyezzük, a helyreálláshoz évszázadokra lesz szükség azután, hogy beszüntetjük a szennyezést. A nitrogén-oxidok, freonok, széndioxid tartózkodási ideje a légkörben több emberöltő, és szintén nem a lebomlás ütemében termeljük ezeket már jó ideje. A fákat még a jelenleginél nagyobb ütemben is tudnánk kivágni, ha csak a piac szabályzóerejét akarnánk követni. Ma már több hulladéklerakót hozunk létre évről évre, mint amennyi „rekultiválódik” a természet megújulási ütemében. Fajok tűnnek el a Földről az ember hatására, mégpedig nagyobb ütemben, mint ahogy új fajok keletkeznek. Energiatermelésünk és közlekedésünk a fosszilis készletekre alapozódik, és sokszorta nagyobb ütemű, mint a fosszilizálódás sebessége. Tehát képesek vagyunk nem fenntarthatóan gazdálkodni. Nagy eredmény! Korábban a kisebb népsűrűség és a technikai lehetőségek korlátai miatt az emberiség spontán módon fenntartható életet élt, csak egyes helyeken volt képes bizonyos erőforrásokat kimeríteni, amiért az adott terület éhínséggel és csapásokkal „megfizetett”, és így okoskodás nélkül is helyreállt az egyensúly. Ma azonban alig van olyan természeti forrás, amit ne lennénk képesek rövid idő alatt, mérnöki alaposággal, teljesen kimeríteni vagy elszennyezni, ha ez lenne a feladatunk. Gondolom, nem ez a feladatunk.

Nem szeretném néhány sorban megváltani a világot. Sokkal kisebb célt tűztem ki magam elé: szeretnék elbeszélgetni egy emberrel, aki még fenntartható életet él, és ezt tudja is magáról. Adjatok tanácsot, hol keressem!

Talán az indiai tanárnő?

Indiában tipikusan a világszerte alatti, a fenntarthatatlanság előtti életszínvonalon élnek az emberek. Fosszilis energiát alig használnak. Igaz, sajnos, hogy India túlnépesedett kontinens, ahol a kevés fogyasztás is túlterhelő-

dést jelent, kivágják az erdőket, mélyül a talajban a vízszint... De talán az az indiai tanárnő, aki csak egy-két gyermeket nevel, néhanapján fával fűt, de napenergiával készíti a szerény, hústalan rizsebédét, ő biztosan nem tehet országa sodródásáról a fenntarthatatlanság felé. Sőt tanárként sokat tehet a fenntarthatóságra való nevelés érdekében. Másfajta nevelésnek nincs is értelme. És miért pont tanár? Tanárként esetleg tudhat arról, hogy mi a fenntarthatóság, tudhatja, hogy ő a maga szegénységében fenntartható módon él, és szívesen elbeszélgetne a témáról. Talán meg kellene tanulnom hindiül, vagy Gujarat vagy Kerala állam nyelvén. Az is lehet, hogy valami közösségi Email még belefér a fenntarthatóság fogyasztási keretei közé, és angolul, levélben is megkereshetném azt az embert, aki tudja, hogy fenntartható, amit csinál.

Az argentin farmer?

Argentínában az egész ország átlaga is fenntartható. Kb. ugyanannyit fogyasztanak, mint, mi de kevesebbet kell fűteni, és jóval nagyobb az ország egy főre jutó eltartóképessége. Talán spanyolul kellene megtanulnom, hogy elbeszélgessek a tanult argentin gazdálkodóval, hogyan lehetne egy ország fenntarthatóságát az egész világra kiterjeszteni. Igen ám, de Argentína világraszóló hústermelő, fenntartja más gazdagabb országok fenntarthatatlan életmódját. Ha mindenütt argentin népsűrűséggel gazdálkodnának a Földön, akkor fenntartható lenne a világ... de nem 6 milliárd ember számára. Mert másutt már ma is nagy a túlnépesedés. Szívesen elbeszélgetnék arról a kérdéssel, hogy mi a megoldandó feladat: fenntarthatóság mindenütt, vagy fenntarthatóság mindenki számára? Esetleg még az is, hogy „fenntarthatóság akárhány ember számára”? Valahol kitalálnak egy számot, hogy hat-, nyolc-, vagy harmincmilliárd ember – és gép és autó és mozi és ruha -, és a Természet ennyi főre készítsen hézagmentes költségvetést, úgy hogy a megújulóképessége folyamatosan fennmarad.

Nonszensz.

Magyarország – ki lenne az az ember?

Talán a magyart kellene jobban megtanulnom, hogy szót érthessek azzal a honfitársammal, aki fenntarthatóan él, és tudja is ezt. Magyarország kb. annyival van túl a fenntarthatóságon, mint a világszerte, vagyis nem sokkal. Persze itt nálunk csak olyan „virtuális” fenntarthatóság képzelhető el, amely elvonatkoztat attól, hogy az egész infrastruktúránk fosszilis energiákra épül. Fosszilis energiákból is lehet olyan keveset fogyasztani, hogy ha azt megújulókkal kellene helyettesíteni, akkor az már megoldható problémát jelentene. A világszerte alatti fogyasztó magyar hajléktalanok is csak egy fenntarthatatlan társadalom hulladékain élhetnek meg, filozofálni pedig végképp nem szeretnek. A magyar fenntartható életmódú ember modellje a következő: 80 négyzetméternél kisebb helyen él családjával és 55 kWh/m²-nél kisebb mennyiséget fűt el

évente fából. Ez az átlag magyar hőszigetelésnél négyszer jobb, és ennyi fa van az erdőgazdaságokban. Természetesen kerékpárral, tömegközlekedéssel vagy gyalog jár, nem a hús és a bőség jellemző magyaros étkezésére, hanem a kenyér és főzelékfélék. Környezetvédelmet tanít, és itthon nyaral. A hulladékokat szétválogatja, feldolgozza, a földgázra nincs rácsatlakozva, de a csatornadíjat kifizeti, jöllehet vizet keveset fogyaszt, és szennyvizet alig termel. Részese valamilyen természetvédő vagy békére nevelő mozgalomnak, 2-3 gyermeke is hasonló életmódra készül.

Ha valaki magára ismerne ebből a leírásból, kérem, keressen meg (70/579-8219, di@repcenet.hu, 9473 Egyházasközpont, Új u. 18.). Szeretnék beszélgetni egy olyan emberrel, aki tudja magáról, hogy fenntartható életet él.

U.i. Míg ezt írtam, két gondolat motoszkált bennem, lejegyzem ide, nem vitaanyagként, csak mintegy mottóul. Hátha valakinek sugall valamit:

A fenntarthatósághoz több szegénység, a szegénységhez több szeretet kell (és „szakismeret”).

A másik: A legtöbb emberről nem mondható el, hogy „tudja, hogy fenntartható módon él” (- aki pedig „úgy tudja”, gyakorta téved).

BULÁNYI GYÖRGY

KARÁCSONY UTÁN...

Urunk megkeresztelkedése - ezzel zárul a karácsonyi ünnepkör, amely advent első vasárnapjával vette kezdetét. A bezárás - a megkeresztelkedés - már a folytatásra néz.

A liturgia ellen igazán nem lehet kifogásunk. Az Jézus körül köröz. Csak annyi a dolgunk, hogy engedjük, hogy vezessen bennünket ez a liturgia: betlehemi éjszaka, három királyok, a 12 éves Jézus a templomban, megkeresztelkedés a Jordán vizében, s már kezdődhetik is - egy hosszú, hosszú és nem ismert, nem nyilvános názáreti felkészülés után - a nyilvános működés. A lyukakat pedig ki kellene töltenünk. Van itt egy jó húsz esztendő lyuk: hogy jutott el Jézus odáig, hogy elmenjen a Jordánhoz és megkeresztelkedjék? Az az értelmes kis fiúcska -, aki 12 éves korában a rabbik körében ül a jeruzsálemi templomban, hallgatva és kérdezgetve őket, akinek okosságán és feleletein a rabbik csodálkoznak, azon felül, hogy Názáretbe hazatérve szüleinek engedelmes gyermeke volt - hogyan serdült fel, s lett felnőtt emberré?

Biztosat csak egyet tudunk e hosszú húsz évről: nem tette azt, ami a legfontosabb ezekben az években egy férfi életében: nem választott feleséget magának. Onnan tudjuk ezt, hogy az evangéliumokban szó esik apjáról, anyjáról, testvéreiről, húgairól, akik egy ízben meg is keresik őt, hogy leállítsák élete útján, s hazavigyék őt Názáretbe, de asszonyáról sohasem történik említés. A múlt

században az angol felső középosztály gyermekei a gyarmatokra mentek, s csak amikor megszédtek ott magukat, jöttek haza, hogy családot alapítsanak.

A korunkban Jézusról regényt írók megjáratták Jézussal a bölcs és csodás keletet. De a nyilvánosan fellépő Jézus nem támogatja ezt a hiedelmet. Tanításában nincsen semmi idegen íz. Kultúrájában egykönyvű ember. Egyetlen példa, hasonlat sem mutat arra, hogy kitette volna lábát Izraelből; arra sem, hogy elolvasott volna akár csak egyetlen könyvet is, amely Izraelen kívüli világról tanúskodik. Nem mesélt tanítványainak idegen világokról. Nem, mert nem ismerte azokat. Lettem csak népem-ből egy - mondta magáról Arany, akit Szalonta nevelt. De ez Jézusra is érvényes, akit meg Názáret nevelt.

Pedig a férfiember harminc esztendő korára már nagyjából kész. Addigra kiválasztotta már magának azt a lányt, aki gyermekeinek anyja lesz, s akinek igényeit kielégíteni - élete alapvető feladata lesz. Addigra megírta már azt a dolgozatot, amelynek alapján majd harminc évében valahol katedrát kap. Addigra lerakta már azokat az alapokat, amelyekre állva pályája kiteljesedhetik: felneveli gyermekeit, ír még nyolc könyvet - tanítva az ifjúságot. Addigra kitalálta már azokat a gondolatokat, amelyekből megél, egész élete folyamán ezeket deklarálni. Petőfi harminc esztendő korára már halott, Arany pedig harminc évesen megírja Toldiját, melyről később sóhajtván vallja: Ó ha még egy olyat énekelni tudnék. Vörösmarty is elkészül 25 évesen az egész nemzettől várt honfoglalási eposszal, s Ady is betör még 30 éves kora előtt Dévényynél az új idők új dalaival.

A napokban javítottam a gépemen a Szeretet az Isten című szamizdat könyvem, melyet 1949-ben írtam, s egyik példánya nem lett az Ávó kazánházainak martaléka. Harminc évesen vettem papírosra. Csak azt mondtam el benne, amit ma is képviselek. Ma is, csak ma már egy kicsit nyugodtabban és bátrabban. Már a címe is árulkodó - Szeretet az Isten. Persze, mára már azt is tudom, és merem is mondani Istenről, hogy mindent adó és mindent elviselő, de semmiképpen sem mindenható, hanem a tékozló fiú papájára hasonlít. De ötven éve is ugyanaz határozott meg, csak akkor még mögéje kellett bújni az Első János-levél szavának, s azt mondtam, hogy szeretet az Isten. Jézusnál sem lehetett másképpen.

Harminc esztendő korára kész volt mondanivalójával. Az evangéliumokban kirajzolódó kép Jézusról nem ad fejlődéstörténetet. Már első szaváért lehetne vinni a Golgotára. Akkor megy el Jordánhoz, amikor már elkészült programjával. Hogyan jutott hozzá? Ez az a lyuk, amelyet szeretnék betölteni. Apjáról, Józsefről tudjuk, hogy ács volt, s Márk arról is értesít, hogy Jézus maga is ács volt. A 2. század első felében élt Jusztinosz vértanútól tudom, hogy "az ács szerszámot készít az embereknek, ekét és jármokat" - s ezt Jézussal kapcsolatban állítja. (Dial. 88,8). Tehát nem padlást s tetőtért, mint ahogy ma gondolnók. De hogy kitanulta a szakmát, s vállalkozóként dolgozott megrendelői számára, az egyáltalán nem